

PRAWO NOWYCH TECHNOLOGII

WYBRANE ZAGADNIENIA

Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz
Mirosław Karpiuk

MONOGRAFIE LEX



LEX

a Wolters Kluwer business

NARODOWY
INSTYTUT
AUDIOWIZUALNY

 NinA

POLECAMY W SERII:

GRANICE WOLNOŚCI WYPOWIEDZI PRZEDSTAWICIELI
ZAWODÓW PRAWNICZYCH

REDAKCJA NAUKOWA ARTUR BIŁGORAJSKI

PRAWNA OCHRONA FORMATÓW TELEWIZYJNYCH

ZBIGNIEW PINKALSKI

OCHRONA PROGRAMÓW KOMPUTEROWYCH W PRAWIE
WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ W UNII EUROPEJSKIEJ

KAROLINA SZTOBRYN

PRAWO WŁAŚCIWE DLA DOBREGO IMIENIA
OSOBY FIZYCZNEJ I JEGO OCHRONY

JUSTYNA BALCARCZYK

OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH W UNII EUROPEJSKIEJ

MARIUSZ KRZYSZTOFEK

STATUS PRAWNY DZIENNIKARZA

REDAKCJA NAUKOWA WOJCIECH LIS

CZARNA LISTA NIEUCZLIWYCH PRAKTYK HANDLOWYCH
A GRANICE PRAWA ZWALCZANIA NIEUCZLIWEJ
KONKURENCJI W UNII EUROPEJSKIEJ.

ANALIZA PRAWNOPORÓWNAWCZA

MONIKA NAMYSŁOWSKA

CYWILNOPRAWNA OCHRONA WIZERUNKU
OSÓB POWSZECHNIE ZNANYCH W DOBIE
KOMERCJALIZACJI DÓBR OSOBISTYCH

JOANNA SIEŃCZYŁO-CHLABICZ, JOANNA BANASIUK

LOBBING W PROCESIE KSZTAŁTOWANIA
PRAWA AUTORSKIEGO W UNII EUROPEJSKIEJ.
STUDIUM PRZYPADKÓW: CZAS TRWANIA PRAW
POKREWNYCH, DZIEŁA OSIEROCONE, ACTA

AGNIESZKA VETULANI-CĘGIEL

PRAWO NOWYCH TECHNOLOGII

WYBRANE ZAGADNIENIA

Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz
Mirosław Karpiuk

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa



LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2015

Stan prawny na 15 kwietnia 2015 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Ewa Nowińska

Redakcja serii

Janusz Barta

Ryszard Markiewicz

Alicja Pollesch

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Kinga Puton

Opracowanie redakcyjne

Anna Krzesz

Łamanie

Kamila Tomecka

Układ typograficzny

Marta Baranowska

Poszczególne części napisali:

Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz – wstęp, rozdział 1–7, 9, zakończenie

Mirosław Karpiuk – rozdział 8, 10

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2015

ISBN 978-83-264-8191-8

ISSN 1897-4392

Wydane przez:

Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przykopywa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów / 11

Wstęp / 19

Część I

Zagadnienia definicyjne. Polityka regulacyjna w obszarze nowych technologii / 29

Rozdział 1

Prawo nowych technologii

– **uwarunkowania, definicja, system / 31**

1. Techniczne fundamenty społeczeństwa sieci. Definicja prawa nowych technologii / 38
2. System prawa nowych technologii / 41

Rozdział 2

System infrastruktury informacyjnej państwa jako część systemu prawa nowych technologii. Polityka informacyjna w administracji i gospodarce / 46

1. Pojęcie i podstawowe regulacje systemu infrastruktury informacyjnej państwa / 47
2. Podstawowe zasady regulacyjne w systemie infrastruktury informacyjnej państwa / 52
3. Pojęcie społeczeństwa informacyjnego / 57
4. Polityka innowacji oraz zasada otwartości zasobów / 72

Część II

Od deregulacji do nowej regulacji. Wybrane zagadnienia / 87

Rozdział 3

Reklama w sieci / 95

1. Pojęcie reklamy / 97
2. Uregulowania prawne dotyczące reklamy w dyrektywie 2010/13/UE o audiowizualnych usługach medialnych a nowelizacja prawa polskiego / 103
3. Reklama online / 114
4. Pozycjonowanie stron / 118
5. Spam: niezamówiona reklama / 123
6. Reklama w nowych technologiach jako przedmiot regulacji / 125
 - 6.1. Reklama na podzielonym ekranie (*split-screen advertising*) / 127
 - 6.2. Reklama interaktywna / 128
 - 6.3. Reklama wirtualna / 128
7. Co dalej z prywatnością? Nowe techniki reklamy / 130

Rozdział 4

Regulacja usług w mediach elektronicznych / 137

1. Reglamentacja w ustawie o radiofonii i telewizji / 139
2. Aspekty prawne wdrażania naziemnej telewizji cyfrowej w Polsce / 143
3. Regulacja treści udostępnianiach w mediach elektronicznych. Zagadnienia ogólne / 151
4. Audiowizualne usługi medialne / 154
5. Digitalizacja audiowizualnego zasobu archiwalnego / 158
6. Problematyka zastosowania cyfrowych systemów dostępu warunkowego (CAS) / 161
7. Regulacja zarządzania siecią / 170

Część III

Prawo własności a nowe technologie / 175

Rozdział 5

Własność intelektualna jako szczególnie rodzaj własności „w sieci” / 179

1. Podstawy prawne ochrony własności / 188
2. Problematyka ochrony praw autorskich i praw pokrewnych w sieci / 189
3. O autorskoprawnych warunkach udostępniania treści cyfrowych i ograniczeniach / 191
4. Zagadnienie usług *peer-to-peer* / 202
5. Odpowiedzialność użytkowników końcowych za korzystanie z utworów w sieci / 203
6. Odpowiedzialność dostawców usługi / 206
7. Obowiązki dostawcy usług hostingowych / 210
8. Problematyka ochrony programów komputerowych / 216
9. Wolne oprogramowanie i *copyleft* / 223
10. Jurysdykcja sądów państw członkowskich w przypadku naruszeń dokonanych za pośrednictwem sieci / 229
11. Środki techniczne a niedozwolone korzystanie / 233
12. Problematyka wykorzystywania starych utworów na nowych polach eksploatacji / 237
13. Ochrona baz danych / 245

Rozdział 6

Informacja jako przedmiot prawa własności / 248

1. Informacja jako tajemnica przedsiębiorstwa / 250
2. Tajemnica przedsiębiorcy w ustawie o dostępie do informacji publicznej / 258
3. *Know-how* jako szczególna kategoria własności intelektualnej / 260

Rozdział 7

Własność przemysłowa jako element strategii informacyjnej przedsiębiorcy / 266

1. Zasady komercjalizacji wyników badań i prac rozwojowych / 269
2. Kilka słów na temat ochrony własności przemysłowej / 277
3. Licencja jako instrument ochrony praw własności przemysłowej na przykładzie patentu / 284
4. Problematyka etyki w wynalazczości biotechnologicznej na przykładzie inżynierii genetycznej człowieka / 289
5. Istota i funkcje znaków towarowych / 300

6. Uwagi ogólne dotyczące osłabienia znaku towarowego / **305**
 - 6.1. Rozmywanie / **306**
 - 6.2. Przyćmienie / **309**
 - 6.3. Pasożytowanie (*free-riding*) / **310**

Część IV

Reorganizacja władzy. Prawa i obowiązki jednostki oraz władz publicznych w warunkach nowych technologii / 315

Rozdział 8

Prawo do prywatności w warunkach nowych technologii / 319

1. Prywatność jako dobro osobiste / **324**
2. Autonomia informacyjna / **336**
3. Ochrona danych osobowych w warunkach nowych technologii / **340**

Rozdział 9

Zagrożenia związane z nowymi technologiami. Cyberprzestępczość a bezpieczeństwo w sieci / 351

1. Zagrożenia związane z naruszeniem prywatności / **357**
2. Przetwarzanie i dostęp do danych / **367**
3. *Spamming* / **374**
4. *Phishing* / **377**
5. Kradzież tożsamości / **381**
6. Oszustwo komputerowe / **382**
7. Fałszerstwo komputerowe / **384**
8. *Hacking* komputerowy / **385**
9. *Sniffing* / **387**
10. Szpiegostwo komputerowe / **388**
11. Sabotaż komputerowy / **388**
12. Integralność danych komputerowych / **391**
13. Pornografia dziecięca w sieci / **398**
14. *Stalking* / **409**
15. Przepisy Unii Europejskiej i konwencje a cyberzagrożenia / **410**

Rozdział 10

Przestrzeń e-administracji i demokracji cyfrowej / 418

1. Podpis elektroniczny / **419**
2. Informatyzacja działalności podmiotów realizujących zadania publiczne / **425**
3. Postępowanie e-administracyjne / **429**
4. Dostęp do informacji publicznej / **437**
5. Ochrona informacji niejawnych / **442**

Zakończenie / **451**

Bibliografia / **461**

Wykaz ważniejszych skrótów

Akty prawne

Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
dyrektywa 89/104/EWG	pierwsza dyrektywa Rady nr 89/104/EWG z dnia 21 grudnia 1988 r. mająca na celu zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do znaków towarowych (Dz. Urz. WE L 40 z 11.02.1989, s. 1; Dz. Urz. Polskie wydanie specjalne 2004, rozdz. 17, t. 1, s. 92, z późn. zm.)
dyrektywa 98/44/WE	dyrektywa 98/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 6 lipca 1998 r. w sprawie ochrony prawnej wynalazków biotechnologicznych (Dz. Urz. WE L 213 z 30.07.1998, s. 13)
dyrektywa 2001/29/WE	dyrektywa 2001/29/WE z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz. Urz. WE L 167 z 22.06.2001, s. 10)
dyrektywa 2002/22/WE	dyrektywa 2002/22/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 marca 2002 r. w sprawie usługi powszechnej i związanych z sieciami i usługami łączności elektronicznej praw użytkowników (dyrektywa o usłudze powszechnej) (Dz. Urz. WE L 108 z 24.04.2002, s. 51)

- dyrektywa 2002/58/WE** dyrektywa 2002/58/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 lipca 2002 r. dotycząca przetwarzania danych osobowych i ochrony prywatności w sektorze łączności elektronicznej (dyrektywa o prywatności i łączności elektronicznej) (Dz. Urz. WE L 201 z 31.07.2002, s. 37)
- dyrektywa 2010/13/UE** dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13/UE z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych) (Dz. Urz. UE L 95 z 15.04.2010, s. 1)
- EKPC** Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami Nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem Nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)
- k.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.p.** ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1502 z późn. zm.)
- k.p.a.** ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 267 z późn. zm.)
- k.p.c.** ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
- k.p.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)

pr. aut.	ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.)
pr. pras.	ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (Dz. U. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.)
pr. telekom.	ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 243 z późn. zm.)
p.s.w.	ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 572 z późn. zm.)
p.w.p.	ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1410)
r.b.t.	rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 lipca 2011 r. w sprawie podstawowych wymagań bezpieczeństwa teleinformatycznego (Dz. U. Nr 159, poz. 948)
r.k.r.i.	rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz. U. poz. 526 z późn. zm.)
rozporządzenie nr 910/2014	rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 910/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylające dyrektywę 1999/93/WE (Dz. Urz. UE L 257 z 28.08.2014, s. 73)
TFUE	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 47)

- TWE** Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. UE C 321 E z 29.12.2006, s. 37)
- u.d.i.p.** ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 782 z późn. zm.)
- u.i.d.p.** ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1114)
- u.o.b.d.** ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych (tekst jedn.: Dz. U. Nr 128, poz. 1402 z późn. zm.)
- u.o.d.o.** ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1182 z późn. zm.)
- u.o.i.n.** ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. Nr 182, poz. 1228 z późn. zm.)
- u.o.k.k.** ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 184)
- u.o.z.n.t.** ustawa z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 298)
- u.p.d.o.f.** ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 361 z późn. zm.)
- u.p.d.o.p.** ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 851 z późn. zm.)
- u.p.e.** ustawa z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 262 z późn. zm.)

u.r.t.	ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 226 z późn. zm.)
u.s.d.g.	ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 672 z późn. zm.)
ustawa o dostępie warunkowym	ustawa z dnia 5 lipca 2002 r. o ochronie niektórych usług świadczonych drogą elektroniczną opartych lub polegających na dostępie warunkowym (Dz. U. Nr 126, poz. 1068 z późn. zm.)
u.ś.u.d.e.	ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1422)
u.z.n.k.	ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 z późn. zm.)

Czasopisma i publikatory

BIP	Biuletyn Informacji Publicznej
GRUR	Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, seria A
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
Zb. Orz.	Zbiór Orzeczeń TSUE

Organy, instytucje i urzędy

EAC	Europejska Agenda Cyfrowa
ETS	Europejski Trybunał Sprawiedliwości
GIPO	Globalne Obserwatorium ds. Polityki wobec Internetu
IANA	Internet Assigned Numbers Authority (internetowy organ rejestracyjny)

ICANN	Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (Internetowa Korporacja ds. Nadanych Nazw i Numerów)
KRRiT	Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
SN	Sąd Najwyższy
SPI	Sąd Pierwszej Instancji
TK	Trybunał Konstytucyjny
UKE	Urząd Komunikacji Elektronicznej
WSA	wojewódzki sąd administracyjny

Inne

CAS	Conditional Access System (system dostępu warunkowego)
CRiP	Centralne Repozytorium Informacji Publicznej
EPG	Electronic Program Guide (elektroniczny przewodnik po programach)
ePUAP	elektroniczna Platforma Usług Administracji Publicznej
EZD	system teleinformatyczny do elektronicznego zarządzania dokumentacją, umożliwiający wykonywanie w nim czynności kancelaryjnych, dokumentowanie przebiegu załatwiania spraw oraz gromadzenie i tworzenie dokumentów elektronicznych
ICT	Information and Communication Technology (techniki informacyjno-komunikacyjne)
IT	Information Technology (techniki informacyjne)
SEO	<i>search engine optimization</i> (optymalizacja dla wyszukiwarek internetowych)
SSDIP	Scentralizowany System Dostępu do Informacji Publicznej

„Świat dotarł do momentu, w którym powszechne stały się urządzenia tanie i niezawodne, a rezultatem tego musi być jakaś znacząca zmiana”¹.

Vannevar Bush

¹ *Science. The Endless Frontier*, A Report to the President by Vannevar Bush, Director of the Office of Scientific Research and Development, July 1945, United States Government Printing Office, Washington 1945.

Wstęp

Rozwój cywilizacyjny związany z postępem w nowych technologiach przyczynia się nie tylko do poprawy jakości życia jednostki, ale także do powstania coraz to nowszych zagrożeń, także dla całych społeczności, a nawet państwa. Instrumentem ochrony jest prawo, które zgodnie z przyjętą polityką państwa reguluje te obszary działania człowieka, gdzie samoregulacja czy kodeksy etyczne nie mogą być rozwiązaniem. We współczesnych warunkach rozwoju niezbędne jest określenie obszarów, w których regulacja prawna jest konieczna. Potrzebna jest także diagnoza obecnego stanu prawnego oraz ocena potrzeby zmian legislacyjnych, które zapewnią prawidłowe funkcjonowanie społeczeństwa w świecie nowych technologii.

Arystoteles (384–322 p.n.e.) uważał, że należy rozróżnić *techné* (praktyczne umiejętności, sztuka) od *epistemé* (poznanie naukowe, wiedza). Według tego wielkiego filozofa do form wiedzy zaliczamy wszystkie nauki, podczas gdy sztuka i umiejętności stanowią gorszy gatunek zajęcia i są przeznaczone dla stanu rzemieślników i ludzi niewolnych². Zgodnie z tą koncepcją *techné* jest dla duszy i rozumu ludzkiego ludzi wolnych utrudnieniem w praktykowaniu cnót. To historyczne podejście związane z pogardą dla *techné*, której przeważnie nie utożsamia się z takimi pojęciami, jak etyka, moralność publiczna czy dobra osobiste, do tej pory wydaje się bardzo aktualne, zwłaszcza w kontekście prawa do prywatności, ochrony dóbr osobistych czy norm moralnych. W obszarze nowoczesnych technologii nieustannie konfrontują się one z ochroną tzw. dóbr wrażliwych.

Ogromny obszar meritum regulacji związanych z rozwojem technologii pozwala w tylko wybiórczy sposób potraktować wybrane

² Zob. Arystoteles, *Polityka*, przekł. i oprac. L. Piotrowicz, Wrocław 2005, s. 114.

zagadnienia. Historia rozwoju nowych technologii nie jest łatwa do zaprezentowania, podobnie jak nie jest łatwe ustalenie systemu prawnego regulującego współczesne kwestie związane z ich zastosowaniem. Analiza ewolucji nowych technologii i ich wpływu na rozwój jednostki i państwa jest koniecznością dla zrozumienia problematyki, jaką podejmujemy w niniejszej książce. Wymóg ten odnosi się do wszystkich zagadnień związanych z regulacją nowych technologii i funkcjonowaniem w warunkach nowych technologii. Należy przy tym podkreślić, że u źródeł *techné* zawsze odnajdziemy działanie człowieka. Podobnie jak w podstawach każdego systemu, kryje się tu ludzka potrzeba uporządkowania rzeczy i świata. Dzisiaj większość systemów działa w oparciu o skomplikowane algorytmy, jednak mechanizm ich działania oparty jest na istotnej wartości, jaką stanowi informacja. Przetwarzanie ogromu informacji stało się niemożliwe w warunkach ograniczonej możliwości kształtowania relacji i bezpośredniej komunikacji między ludźmi. Rozwój komputerów i techniki cyfrowej stał się antidotum na te nowe potrzeby. Tym samym informacja stała się przedmiotem obrotu, przesyłu i wszelkich innych działań, także tych nielegalnych w skali dotąd niewyobrażalnej, przekraczającej granice czasu i przestrzeni. Dlatego uznaliśmy informację jako wartość, której ochrona stanowi podstawowy cel we współczesnych systemach regulacji prawnej związanej z nowymi technologiami.

Informacja stanowi istotną wartość zarówno dla funkcjonowania państwa, jak i gospodarki rynkowej. Reprezentuje istotę funkcjonowania współczesnych społeczeństw, bowiem dzisiaj mówimy o społeczeństwie informacyjnym, czyli takim, dla którego informacja jest podstawową wartością wymagającą ochrony w działaniach publicznych oraz prywatnych, ciągłej redefinicji, odpowiedniej strategii oraz ostatecznie regulacji prawnej. Dlatego w warunkach zmieniających się technologii problematyka reguł funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego stanowi główny temat współczesnych rozważań związanych z dalszym rozwojem cywilizacji.

System prawa to uporządkowany zbiór wzajemnie powiązanych ze sobą norm prawnych obowiązujących w określonym czasie i na określonym terytorium, który wymaga uprzedniego dookreślenia celów regulacji w postaci przyjętej strategii. Dlatego jednym z kluczowych elementów naszych rozważań jest kwestia przybliżenia polityki regulacyjnej dotyczącej zagadnień związanych z informacją jako przedmiotem regulacji, społeczeństwem informacyjnym jako podmiotem

regulacji oraz związkami pomiędzy władzą publiczną a jednostką w warunkach rozwoju nowych technologii. Dodać tu należy, że do systemu prawa zalicza się także normy generalno-abstrakcyjne, które nie muszą być wyrażone w treści aktu prawnego, a stanowią logiczne i aksjologiczne uzasadnienie czy też konsekwencję norm wyrażonych w tekstach normatywnych. Dlatego tak ważne jest określenie zarówno podstaw aksjologicznych określonych regulacji, jak ich konsekwencji będących wynikiem logicznej dedukcji. W ten sposób wielokrotnie odwołujemy się do podstaw regulacji wyrażonych w akcie o randze podstawowej, czyli Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jednocześnie zawsze nawiązując do podstaw regulacyjnych zawartych w prawie europejskim (z racji członkostwa Polski w Unii Europejskiej) czy do umów międzynarodowych. Zdarza się też, że poszukiwana przez nas aksjologia może mieć źródło w aktach nieobowiązujących bądź zniewielizowanych, co zasadniczo nie wpływa na ustalenie podstaw danej regulacji oraz poznanie istoty określonej treści prawa, która mimo zmian pozostała aktualna. Takie podejście wydaje się uzasadnione z uwagi na cel przeprowadzanych rozważań, które zmierzają do ustalenia podstawowych wartości chronionych w systemie regulacji nowych technologii i funkcjonowania jednostki w nowych technologiach. Niezbędne w analizie poszczególnych zagadnień jest nawiązanie do szerokiego orzecznictwa sądów krajowych oraz Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości.

Jednym z kluczowych zagadnień poruszonych w niniejszej pracy jest rola i znaczenie władzy publicznej w warunkach zmian społecznych, podyktowanych rozwojem nowych technologii. Państwo „sieciowe” wymaga redefinicji zadań samej instytucji państwa. Jak podkreśla J. Staniszkis, to co niedawno stanowiło wyznacznik „nowoczesnego” państwa prawa, zostało zmiecione przez globalizację, choć ciągle istnieje w formie fasady³. Według Z. Baumana „globalizacja, nadgryzając suwerenność państw – narodów, kruszy wał ochronny niezależności terytorialnej, za jakim tożsamość narodowa przez dwa z górą stulecia się chroniła i w jakim upatrywała gwarancję swego bezpieczeństwa”⁴.

Komunikacja elektroniczna to obecnie główna przestrzeń działań człowieka. Dotyczy to wymiany gospodarczej, wymiany treści różnego typu, w tym prostych informacji, a także myśli, idei, poglądów. Zmie-

³ J. Staniszkis, *Władza globalizacji*, Warszawa 2003–2004, s. 171.

⁴ Z. Bauman, *Kultura w płynnej nowoczesności*, Warszawa 2011, s. 91.

nił się sposób korzystania z mediów. Konwergencja technologiczna, której towarzyszy konwergencja prawna i administracyjna, powoduje, że sieć jest nieodłącznym atrybutem działań ludzkich w każdej czasoprzestrzeni. Rozwój sieci multimedialnych, telefonii mobilnej i telewizji interaktywnej sprzyja zatem wymianie myśli. Pojawia się problem nadmiaru informacji i poszukiwania jej wiarygodnych źródeł. Proces ten nie pozostaje obojętny dla państwa i jego zadań. Nowa epoka Oświecenia wymaga wdrożenia i ochrony narodowych wartości. Proces ten ma kilka etapów, na które składa się identyfikacja zagrożeń, redefinicja celów i zadań publicznych oraz regulacja. Budowanie nowoczesnego ładu, wdrażanie nowych obowiązków wymaga pełnego zaangażowania władzy publicznej jako zarządzającego oraz społeczeństwa i jednostki jako zarządzanego. Warunki cyfrowe stwarzają sytuację konieczności podjęcia określonych działań ochronnych. To zupełnie nowe wyzwania dla władzy publicznej, a tym samym dla administracji publicznej. Nie można zapomnieć, że działania te muszą zachodzić z uwzględnieniem wymagań „demokratycznego państwa konstytucyjnego”.

Pojęcie to, wprowadzone przez J. Habermasa, odnosi się do teorii praw, która wymaga polityki uznania, która chroni integralność jednostki w życiowych kontekstach, w których kształtuje się jej tożsamość. Autor ten podkreśla, że niezbędna jest tu konsekwencja realizacji systemu praw, której dla osiągnięcia sukcesu muszą towarzyszyć ruchy społeczne i polityczne zmagania⁵.

Technologie informacyjne i komunikacyjne stwarzają nowe możliwości powszechnej konsumpcji. Dotyczy to także konsumpcji informacji. Dzisiaj paradygmat konsumenta zostaje zastąpiony paradygmatem użytkownika sieci⁶. Podstawową konsekwencją zmian technologicznych stało się pojawienie nowej przestrzeni funkcjonowania jednostki, grup społecznych czy nawet państwa. Jest nią cyberprzestrzeń. Jej analiza i próba zdefiniowania to praktycznie ko-

⁵ J. Habermas, *Struggles for recognition in the democratic constitutional regime* (w:) A. Gutman (red.), *Multiculturalism*, Princeton 1994, s. 125.

⁶ ARPAnet – podmiot odpowiedzialny za obronę przeciwlotniczą w USA. Protoplasta dzisiejszej „Sieci”. „Sieć” to sieć teleinformatyczna, czyli zespół współpracujących ze sobą urządzeń informatycznych i oprogramowania, zapewniający przetwarzanie i przechowywanie, a także wysyłanie i odbieranie danych poprzez sieci telekomunikacyjne za pomocą właściwego dla danego rodzaju sieci telekomunikacyjnego urządzenia końcowego w rozumieniu ustawy – Prawo telekomunikacyjne.

nieczność ustalenia zakresu przestrzennego oddziaływania norm prawnych odnoszących się do nowych technologii. Przestrzeń ta związana jest z systemem sieci teleinformatycznych i ich audiowizualnością. Ta ostatnia cecha stała się znamieną dla funkcjonowania współczesnego człowieka w różnych obszarach życia. Dlatego media są jednym z podstawowych obszarów, które należy poddać analizie, biorąc pod uwagę zachodzące zmiany technologiczne i konieczność przeprowadzenia procesu regulacji. Dotyczy to w szczególności kwestii związanych z reglamentacją mediów, w tym warunków dostępu do sieci oraz zarządzania siecią. Problematyka ta obejmuje kwestie związane także z regulacjami odnoszącymi się do konkretnych treści, jakie są rozpowszechniane za pośrednictwem sieci. Z nowymi mediami związane są działania korporacji – przedsiębiorców, których głównym celem jest zysk, wygenerowany m.in. poprzez handel w sieciach, oraz towarzyszące mu działania reklamowe. Dlatego analiza technik reklamowych pozwoli na dokładne ustalenie problemów związanych z funkcjonowaniem nowych mediów – mediów cyfrowych oraz na określenie ewentualnego zakresu przyszłej regulacji. Identyfikacja zagrożeń związanych z handlem elektronicznym oraz przegląd aktualnych zagadnień związanych z ochroną własności w sieci pozwolą postawić diagnozę co do konieczności redefinicji celów przyszłej regulacji w obszarze uprawnień właścicielskich związanych monopolem uprawnionych do dóbr niematerialnych, takich jak prawo autorskie i prawa pokrewne, tajemnica przedsiębiorcy, *know-how*, przedmioty ochrony własności przemysłowej oraz bazy danych. Zgodnie z ideą P. Weibela obok cyfrowego myślenia, którego oddziaływanie i sukcesy objęły już cały świat (bez „maszyn liczących” nie funkcjonowałyby bowiem żadne lotniska, fabryki, dworce, centra zakupowe, szpitale i inne) pojawia się również cyfrowa sztuka, której celem jest objęcie całego świata⁷. Dlatego kolejnym ważnym obszarem regulacji jest własność, która wynika z kreacji wyzwalanej przez innowacje i nowe technologie.

W przypadku wynalazczości szczególnej uwadze należy poświęcić zagadnienie związane z biotechnologią, a przede wszystkim z kwestią moralności i etyki odnoszącej się do inżynierii genetycznej, która obecnie jest bardzo zaawansowana. Ciało ludzkie staje się w pewnym stopniu – dzisiaj jeszcze ciągle ograniczonym – wyłączone z porząd-

⁷ P. Weibel, *Od mediów mechanicznych do mediów społecznych* (w:) P. Celiński (red.), *Mindware. Technologie dialogu*, Lublin 2010, s. 25.

ku naturalnego i przyjmuje cechę towaru, przedmiotu obrotu, dlatego w kontekście rozważań na temat regulacji nowych technologii tematyka ta zostanie poruszona w części związanej z uprawnieniami właścicielskimi. Problematyka ta dotyczy bardzo delikatnych kwestii ingerencji działań z porządku ziemskiego w naturę ludzką. W tym przedmiocie należy poszukiwać odpowiedzi na pytania o dopuszczalne granice ingerencji technologii w życie człowieka.

Jednym z istotnych pytań zawartych w niniejszej pracy jest pytanie o granice rozwoju i oddziaływania nowych technologii. Z jednej strony nowe technologie determinują rozwój, jednak mogą być ograniczane przez prawa, np. przez prawo własności (prawo patentowe). Z drugiej strony innowacje przyczyniają się do ingerencji w te prawa, utrudniając ich ochronę. W każdej z tych sytuacji mamy do czynienia ze zjawiskiem zagrożenia dla poczucia bezpieczeństwa jednostki i obywatela.

Analizując kwestie bezpośrednio nawiązujące do regulacji w obszarze nowych technologii, należy podkreślić, iż niezbędny wydaje się podział obszarów regulacji według określonych kategorii. Wynikiem tego zabiegu może być ustalenie zakresu merytorycznego regulacji i dookreślenie podstaw definicji pojęcia prawa nowych technologii.

Analiza działań w sieci wymaga ustalenia, jakie istnieją podstawowe instrumenty prawne przeciwdziałania zagrożeniom związanym z cyberprzestrzenią. To nowe zjawisko, tzw. cyberprzestępstwo, staje się głównym przedmiotem debat i regulacji na forum europejskim. Bezpieczeństwo systemów informatycznych, których znaczenie w naszym społeczeństwie stale wzrasta, obejmuje wiele aspektów, a zwalczanie cyberprzestępczości jest jego kluczowym elementem. Pod pojęciem cyberprzestępczości rozumie się czyny przestępcze dokonane przy użyciu sieci łączności elektronicznej i systemów informatycznych lub skierowane przeciwko takim sieciom i systemom. W praktyce terminu „cyberprzestępczość” używa się w odniesieniu do trzech rodzajów przestępstw. Pierwszy obejmuje tradycyjne formy przestępstw, takie jak oszustwo czy fałszerstwo, jednak w kontekście cyberprzestępczości odnoszą się one konkretnie do przestępstw popełnionych przy użyciu elektronicznych sieci informatycznych i systemów informatycznych. Drugi rodzaj stanowi publikacja nielegalnych treści w mediach elektronicznych (np. materiałów związanych z seksualnym wykorzystywaniem dzieci czy też nawoływaniem do nienawiści rasowej). Trzeci rodzaj obejmuje przestępstwa typowe dla sieci łączności elektronicznej, tj. ataki przeciwko systemom informatycznym, ataki

typu *denial of service* oraz hakerstwo. Tego rodzaju ataki mogą być również skierowane przeciwko najważniejszym infrastrukturom krytycznym w Europie i uszkodzić istniejące systemy szybkiego reagowania w wielu obszarach, co może spowodować dramatyczne skutki dla całego społeczeństwa. Wszystkie te rodzaje przestępstw łączy to, że mogą być popełniane na masową skalę, a odległość geograficzna między miejscem popełnienia przestępstwa a jego skutkami może być ogromna. W związku z tym stosowane na świecie metody dochodzeniowe wymagają często takich samych możliwości technicznych. Przegląd wybranych zagrożeń oraz odpowiadających im regulacji prawnych pozwoli dokonać oceny przyjętych standardów ochrony, ale jednocześnie wnioski z tej analizy mogą stanowić wstęp do przygotowania diagnozy związanej z nową regulacją.

Praca została podzielona na cztery bloki tematyczne, z których każdy poświęcony został określonej kwestii związanej z regulacją prawną nowych technologii jako przedmiotu ochrony i funkcjonowania w warunkach nowych technologiach, gdzie wymagane są określone reguły działania. E. Bendyk podkreślił, że „nowe możliwości ekspresji poza kontrolą tradycyjnych instytucji wywołują pokusę wprowadzenia nowych form cenzury wycelowanej w komunikację elektroniczną. Zagrożone grupy interesów: monopole władzy i biznesu nie oprą się chęci wprowadzenia regulacji nowej przestrzeni komunikacji. Prawo autorskie stanie się instrumentem blokującym obieg kultury, a nie jak było w pierwotnym zamyśle, wspierającym go”⁸. W myśl tej wizji, która stanowi rewolucję w ocenie celów regulacji i ochrony prawnej, obszar tematyczny pracy obejmuje zagadnienia odnoszące się do kwestii publicznoprawnych (beneficjentem nowych praw i obowiązków związanych z nowymi technologiami jest władza publiczna), jak również zagadnienia związane z sytuacją jednostki jako beneficjenta nowych technologii, praw jednostki, możliwości ochrony przed ingerencją nowych technologii w jej prywatność, przed zagrożeniami związanymi z poczuciem bezpieczeństwa.

Pierwsza część *Zagadnienia definicyjne. Polityka regulacyjna w obszarze nowych technologii* dotyka kwestii definicyjnych, bowiem jednym z podstawowych problemów związanych z prawem nowych technologii jest ustalenie, czy istnieje obszar tematyczny, który można

⁸ E. Bendyk, *Bomba masowego tworzenia*, Polityka 2011, nr 1, dodatek „Niezbędnik inteligenta” wydanie specjalne, s. 77.

określić jako prawo nowych technologii, czy możliwe jest określenie zakresu tej regulacji oraz czy w obecnych warunkach rozwoju regulacji odnoszącej się do nowych technologii możliwe jest zdefiniowanie systemu prawa nowych technologii. Pomocne w tym zadaniu jest nawiązanie do polityki regulacyjnej i strategii państwa oraz wytycznych Unii Europejskiej.

Druga część *Od deregulacji do nowej regulacji. Wybrane zagadnienia* odnosi się do zagadnień związanych z regulacją nowych mediów, zarówno w kontekście reglamentacji, jak i regulacji samej treści, a więc zawartości rozpowszechnianej za pomocą sieci. Należy podkreślić, że zarówno w prawie europejskim, jak i w prawie krajowym można dostrzec tendencję do regulacji nowych obszarów działania człowieka. Proces liberalizacji rynku i związanej z nią deregulacji wydaje się dobiegać końca. Wobec zapewnień co do wolności funkcjonowania sieci coraz częściej dostrzegamy konieczność ograniczenia wolności dotychczas gwarantowanych na każdym poziomie regulacji. Zdaniem Ithiela de Sola Pool „próby wprowadzenia specjalnych regulacji dotyczących nowych mediów wyrażają naturalny, demokratyczny impuls pragnienia ochrony przed rzeczywistym i wymagowanym złem, czającym się w niekontrolowanych zmianach”⁹.

Trzecia część *Prawo własności a nowe technologie* dotyczy zagadnień związanych z uprawnieniami do dóbr niematerialnych, ze szczególnym uwzględnieniem aktualnej problematyki korzystania z tych dóbr w sieci. Ważnym przedmiotem regulacji jest informacja jako istotna wartość majątkowa przedsiębiorcy oraz ustalenie znaczenia własności przemysłowej w strategii informacyjnej przedsiębiorcy. W przedmiocie wskazanych tu rozważań konieczne wydaje się nawiązanie do warunków komercjalizacji wyników badań i prac rozwojowych, która stanowi jeden z głównych celów reformy systemu innowacji i nowych technologii w nauce. Jednocześnie w tej części podejmuje się temat granic rozwoju technologii w kontekście praw człowieka oraz niebezpiecznych dla innowacji reguł ochrony prawa własności, które stają się instrumentem blokującym rozwój.

Czwarta część *Reorganizacja władzy. Prawa i obowiązki jednostki oraz władz publicznych w warunkach nowych technologii* stanowi studium najważniejszych problemów regulacyjnych związanych z nowymi technologiami. Prezentacja regulacji związanych z ochroną pry-

⁹ *Ibidem.*

watności pozwoli postawić diagnozę na temat przydatności aktualnie obowiązujących rozwiązań normatywnych wobec zaprezentowanych w tej części zagrożeń, jakie powstają w cyberprzestrzeni. Reorganizacja władzy oznacza konieczność zmian w polityce organizacyjnej państwa. Przepisy prawne odnoszące się do zagadnień podpisu elektronicznego, informatyzacji państwa czy ochrony informacji niejawnych to tylko wybrane przykłady ważnych zadań publicznych związanych ze zmianami w środowisku nowych technologii.

Wydaje się, że jednym z kluczowych zadań państwa jest stworzenie jednolitego systemu regulacji, wypracowanie ram prawnych, które nie będą zawierały postanowień odrębnych dla różnych obszarów technologicznych. Niezbędne jest wypracowanie jednego systemu polityki regulacyjnej, która obejmie całość działań w środowisku sieciowym. Oczywiście jest, że takie ramy muszą powstać w oparciu o zasady konstytucyjne państwa. W przestrzeni komunikacji elektronicznej do najważniejszych z nich zaliczamy art. 14 Konstytucji RP, zgodnie z którym Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność prasy i innych środków społecznego przekazu, oraz art. 54 Konstytucji RP, zgodnie z którym każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji. Zgodnie z art. 73 Konstytucji RP każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury. Coraz częściej środowisko cyfrowe jest tym miejscem, gdzie odbywa się wymiana dóbr kultury, ale także jest ważnym źródłem informacji o niej, źródłem wiedzy, miejscem edukacji. Z tych powodów tak ważne jest stworzenie bezpiecznych miejsc czerpania wiedzy, bezpiecznych w sensie wiarygodności źródła i jego legalności. Dlatego obszar nowych technologii może stać się także miejscem realizacji ważnych zadań publicznych, związanych z rozwojem naszego społeczeństwa. Jak zauważa bowiem I. de Sola Pool, „nowe media można obarczyć winą, bo są synonimem zmiany, koncentrują w sobie wszystkie niepokoje i doskonale nadają się na kozła ofiarnego. W istocie nie chodzi o kontrolę nad nowymi technologiami, lecz o próbę kontroli nad rozsypującym się światem”¹⁰.

¹⁰ I. de Sola Pool, *Technologies of Freedom*, za: E. Bendyk, *Bomba...*, s. 79.

Część I

Zagadnienia definicyjne. Polityka regulacyjna w obszarze nowych technologii

„Tym, co trwa, jest nie sama technologia, lecz marzenie w niej zawarte”¹¹.

Alain Kay

„Demokracja cyfrowa” to pojęcie szerokie, obejmujące swym znaczeniem formę ustroju, która próbuje wyzbyć się ograniczeń nakładanych przez czas, miejsce i inne warunki fizyczne¹². Jej cele realizuje się za pomocą środków cyfrowych, które uzupełniają tradycyjne formy sprawowania władzy publicznej. Zadania demokracji cyfrowej i ich realizacja będą odnosiły się przede wszystkim do nowych form życia społecznego, do przestrzeni wirtualnej, gdzie powstają nowe typy zagrożeń dotyczących bezpieczeństwa narodowego. Problematyka ta dotyczy zarówno zmian społecznych, jak i wartości społecznych, np. moralności publicznej, która jest wyznacznikiem tożsamości danego narodu. Przystępczość związana z pornografią, rasizmem, dyskryminacją staje częstym zjawiskiem. Walka z nią jest jedynym z podstawowych zadań demokracji cyfrowej. Rozwojowi nowych mediów musi towarzyszyć redefinicja różnych celów interesu publicznego, ponieważ dotychczasowe ich definiowanie traci swoją aktualność.

Ze względu na konieczność zapewnienia ochrony definiowanie musi odbyć się na poziomie państwa narodowego. Procesowi temu musi towarzyszyć nowy dobór instrumentów prawnych, za pomocą

¹¹ A. Kay, *User Interface; A Personal View* (w:) B. Laurel (red.), *The art of human computer interface design*, Addison-Wesley 1990, s. 191–207.

¹² J. van Dijk, *Społeczne aspekty nowych mediów*, Warszawa 2010, s. 149.

których władza publiczna będzie mogła chronić bezpieczeństwo kulturowe, bowiem dotychczasowe instrumenty prawne są już niewystarczające. Podstawowym problemem w ustaleniach co do nowego kształtu systemu prawnego mediów i komunikacji elektronicznej, który będzie wyznaczał reguły działania władz publicznych w ochronie bezpieczeństwa kulturowego, jest kryzys regulacji prawnych w przestrzeni internetu. Możemy nawet mówić o zjawisku osłabienia działania prawa w sieci. Dlatego tak ważną staje się diagnoza, dzięki której możliwe staje się ustalenie stanu faktycznej ochrony w ramach obowiązujących regulacji. Pytanie podstawowe stanowi kwestia, czy można posługiwać się pojęciem „prawa nowych technologii”, czym są „nowe technologie” oraz czy istnieje system prawa nowych technologii.

Zjawiskiem dość powszechnym w różnych systemach prawnych jest deregulacja, która umożliwiła swobodne działania w przestrzeni internetowej. W warunkach istnienia zjawisk społecznie niepożądanych, które są efektem tej liberalizacji, aspekty prawne funkcjonowania sieci nabierają szczególnego znaczenia. Rozwiązania regulacyjne nie nadążają za rozwojem technologicznym, co jest zjawiskiem naturalnym, bowiem regulacje, które często związane są z ograniczeniami w sferze praw i wolności człowieka, powstają wtedy, kiedy potrzebna staje się ingerencja państwa, związana z realizacją interesu publicznego, ochroną środowiska, zdrowia i moralności publicznej albo wolności i praw innych osób, a także zapewnieniem porządku i bezpieczeństwa publicznego. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Rozdział 1

Prawo nowych technologii – uwarunkowania, definicja, system

Nowe technologie oraz związane z nimi zastosowania usług telekomunikacyjnych, teleinformatycznych i multimedialnych mogą być katalizatorem rozwoju gospodarczego, zwiększać konkurencyjność rynkową, sprzyjać rozwojowi demokracji, tzw. e-demokracji, wspomagać nauczanie, ochronę zdrowia, dostęp do dóbr kultury. Są one również niezbędne dla zachowania gotowości obronnej, bezpieczeństwa państwa i obywateli oraz porządku publicznego. Środki techniczne determinują zmiany w działaniu człowieka, dlatego technologia, w szczególności technologia cyfrowa, niesie potrzebę nowej odpowiedzialności w obszarze działań państwa i jednostki. Efektywne zarządzanie w administracji publicznej to jeden z podstawowych warunków współczesnego rozwoju państwa. Problematyka skutecznego działania odnosi się do każdego obszaru regulacyjnego i ma bezpośrednie znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa publicznego. Dziedzina, w której wymóg wdrażania przemyślanego systemu instytucji prawnych oraz stosowanie właściwych instrumentów w realizacji wytyczonych celów ma szczególne znaczenie, to przede wszystkim gospodarka. Wyzwania gospodarcze związane z rozwojem nowych technologii, ale także zmiany, które są efektem kryzysu gospodarczego, powodują konieczność dokonania redefinicji celów publicznych oraz opracowania nowego sposobu strategii w działaniach władzy publicznej związanych z rozwojem i innowacją. Rozwój nowych technologii, a przede wszystkim internetu, przyczynił się do powstania gospodarki elektronicznej, tzn. gospodarki, której produkty oraz usługi przy zastosowaniu narzędzi techniki cyfrowej są wykorzystywane powszechnie bez ograniczeń terytorialnych. Po-

jęcie gospodarki opartej na wiedzy zdefiniowano jako gospodarke bezpośrednio bazującą na produkcji, dystrybucji oraz wykorzystaniu wiedzy i informacji, przy czym zasoby te traktowane są jako produkt oraz czynnik napędzający wzrost gospodarczy¹³. Rozwój gospodarki „cyfrowej” jest możliwy tylko w warunkach przyjęcia odpowiednich ram regulacyjnych. Jest on uwarunkowany rozwojem technologii informacyjno-komunikacyjnych, które jako przykład „technologii ogólnego zastosowania” (*general purpose technologies*) prowadzą do wzrostu ogólnej produktywności czynników produkcji i podnoszą konkurencyjność wielu innych, także tych tradycyjnych sektorów przemysłu i usług¹⁴. Strategia, planowanie i zarządzanie w rozwoju państwa cyfrowego muszą uwzględniać czynniki ochronne związane z bezpieczeństwem jednostki. Nowe sposoby edukacji, zarządzania, upowszechniania wiedzy, podejmowania decyzji czy wykonywania pracy będą odbywać się za pomocą nowych technik działania, uwarunkowanych rozwojem cyfrowym. Dlatego technologie informacyjno-komunikacyjne (ICT) będą w coraz większym stopniu wpływać na rozwój społeczny oraz jednostkowy i stanowić podstawowy element polityki rozwoju państwa. Zgodnie z głównym dokumentem strategicznym Rzeczypospolitej Polskiej: „Cyfryzacja ma sens tylko jako podejście kompleksowe. Aby jednak zapewnić takie podejście, konieczne jest zwiększenie dostępności do Internetu, zwiększenie potrzeby używania Internetu poprzez rozwój i udostępnianie treści – zasobów publicznych (wzrost sprawności państwa i e-gospodarki) oraz zwiększenie kompetencji cyfrowych społeczeństwa (...)”¹⁵.

Jednak proces cyfryzacji i wkroczenie nowych technologii do życia codziennego człowieka może być przyczyną zagrożeń społecznych. Dlatego tak ważne jest określenie w dziedzinie nowych technologii zakresu działania władz publicznych i granic prawnych wyznaczających obszar dopuszczalnej ingerencji państwa w życie jednostki. W świetle obowiązującego prawa państwo ma być gwarantem ochrony praw człowieka, jego interesów i prywatności. Niczego tak nie obawiają się nowe media jak właśnie rozwiązań ustawodawczych skierowanych przeciw-

¹³ *The future of the global economy. Towards a long boom?*, OECD, Paris 1999, s. 82.

¹⁴ Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki (SIEG), projekt z 17 grudnia 2012 r., s. 13.

¹⁵ *Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*, Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju (DSRK), <https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/02/Strategia-DSRK-PL2030-RM.pdf>, s. 7.

ko ich monopolistycznej pozycji w decydowaniu o losach informacji na temat ich odbiorców. W tym kontekście kluczową rolę odgrywa wiele unormowań prawnych wdrażanych wraz z rozwijającym się *spectrum* potrzeb. Jednak nie pozostają one zupełnie obojętne dla statusu jednostki. Obawy nadmiernej inwigilacji nie są zjawiskiem nieobecnym we współczesnej relacji państwo – jednostka. Ten problem zawsze pojawia się tam, gdzie następuje wkroczenie państwa w sferę praw i wolności człowieka. Dotyczy to w szczególności tych obszarów regulacji, które do tej pory były poddane szczególnej ochronie. Przykładem może być ingerencja władz publicznych w przestrzeń prywatną jednostki.

Prywatność jest jedną z najważniejszych dóbr osobistych. Pojęcie to zostało zaliczone do dóbr osobistych i zagwarantowane m.in. na podstawie art. 23 k.c. Prywatność jednostki, która może w sposób indywidualny udostępniać wszelkiego rodzaju treści, także te nielegalne lub wręcz szkodliwe społecznie, do powszechnego odbioru, staje się problemem dla władz publicznych, które szukają sposobu na regulację umożliwiającą wkroczenie w sferę dotąd zastrzeżoną dla relacji prywatnych. Niebezpieczeństwa dla prywatności w powyższej relacji dostrzegają wizjonerzy P. Barwise i K. Hammond, podkreślając, że w rozwoju sieci internetu¹⁶, która przyczynia się do globalizacji, może przeszkadzać cenzura, która stanowi element regulacji. „Cenzura ze strony rządu wciąż będzie stanowiła problem, zwłaszcza w przypadku tych krajów, w których styl życia nie jest zgodny z amerykańskim. Co może zrobić kraj, który nie chce, aby jego obywatele czytali treści, które prawodawcy tego kraju uważają za obrazoburcze lub wywrotne?”¹⁷. Dzieje się tak, ponieważ globalne sprawdzanie sieci, połączone z wyszukiwaniem wszystkich miejsc, w których znajdują się nielegalne treści, okazuje się coraz trudniejsze¹⁸. W takich warunkach powstaje konflikt dóbr związanych z ochroną interesu publicznego z dobrami dotyczącymi celów interesu prywatnego.

Szczególnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa państw wysoko rozwiniętych są negatywne zjawiska w cyberprzestrzeni, wynikają-

¹⁶ Internet powstał dzięki rozwojowi systemu ARPAnet, sponsorowanego przez siły zbrojne USA (skupiającego naukowców z różnych instytucji) i jest nie tylko nowym środkiem przekazu, ale także sposobem rozwoju tradycyjnych mediów, czyli radia i telewizji.

¹⁷ P. Barwise, K. Hammond, *Media*, Warszawa 2000, s. 63.

¹⁸ Więcej na temat zagrożeń związanych z cyfryzacją por. J.O. Green, *Nowa era komunikacji*, Warszawa 1999, s. 93–99.

Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz – doktor nauk prawnych, adiunkt w Instytucie Prawa i Administracji Akademii Obrony Narodowej w Warszawie; prowadzi prace badawcze nad zagrożeniami bezpieczeństwa w kontekście rozwoju mediów elektronicznych i procesami cyfryzacji; wicedyrektor Narodowego Instytutu Audiowizualnego; w latach 1996–2011 była zatrudniona jako prawnik m.in. w Krajowej Radzie Radiofonii i Telewizji, Telewizji Polsat Sp. z o.o. oraz w TVP SA; specjalizuje się w krajowym i europejskim prawie mediów oraz komunikacji elektronicznej.

Mirosław Karpiuk – doktor habilitowany, profesor nadzwyczajny na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie; redaktor naczelny kwartalnika „Bezpieczeństwo i Administracja”; w ramach działalności naukowej prowadzi badania dotyczące bezpieczeństwa informacyjnego, zwłaszcza jego administracyjnoprawnych aspektów.

■ W publikacji przedstawiono system nowych technologii, a także prawo regulujące tę złożoną dziedzinę, która współcześnie stanowi podstawę funkcjonowania władzy publicznej i jednostki w nowej cyfrowej rzeczywistości.

■ Autorzy omawiają m.in. rolę władzy publicznej w warunkach zmian społecznych, podyktowanych rozwojem nowych technologii, oraz starają się odpowiedzieć na pytanie o granice rozwoju i oddziaływania tego zjawiska. Ponadto w opracowaniu przedstawiono regulacje dotyczące prawa nowych technologii w kontekście m.in.:

- prawa do informacji,
- prawa do prywatności,
- ochrony użytkowników sieci przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi,
- odpowiedzialności prawnej pośredników w usługach świadczonych drogą elektroniczną,
- zabezpieczenia sieci przed cyberprzestępczością (pornografią, obrotem zabronionymi towarami).

■ Książka przeznaczona jest dla przedsiębiorców telekomunikacyjnych, nadawców radiowych i telewizyjnych, użytkowników sieci teleinformatycznej, radców prawnych, a także adwokatów. Zainteresuje również pracowników administracji publicznej zajmujących się informatyzacją i cyfryzacją oraz pracowników ośrodków naukowych i badawczych.



Uniwersytet Jagielloński

SERIA REKOMENDOWANA PRZEZ KATEDRĘ PRAWA WŁASNOŚCI
INTELEKTUALNEJ WYDZIAŁU PRAWA I ADMINISTRACJI UJ

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-8191-8



9 788326 481918

Cena 99 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01

zamowienia.ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

ksiegarnia internetowa www.profinfo.pl



9788326481918 W01P01